

EUROOPA KOMISJON

KOMISJONI SOOVITUS,

27. november 2013,

mis käsitleb kahtlustatavate või süüdistatavate haavatavate isikute menetluslikke tagatise kriminaalmenetluses

(2013/C 378/02)

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 292,

ning arvestades järgmist:

- (1) Käesoleva soovitus eesmärk on julgustada liikmesriike tugevdama kõikide nende kahtlustatavate või süüdistatavate menetlusõigusi, kes ei ole oma vanuse, vaimse või füüsilise seisundi või puude tõttu võimelised kriminaalmenetlusest aru saama ja selles tõhusalt osalema (edaspidi „haavatavad isikud“).
- (2) Kahtlustatavate või süüdistatavate menetlusõiguste kaitset käsitlevate miinimumeeskirjade kehtestamise kaudu püütakse käesoleva soovitusega suurendada liikmesriikide usaldust teiste liikmesriikide kriminaalõiguse süsteemide vastu, aidates sellega parandada kriminaalasjades tehtavate otsuste vastastikust tunnustamist.
- (3) Stockholmi programmis ⁽¹⁾ on pööratud suurt tähelepanu isikute õiguste tugevdamisele kriminaalmenetluses. Programmi punktis 2.4 kutsub Euroopa Ülemkogu komisjoni üles esitama ettepanekuid, et luua järkjärguline lähenemisviis, ⁽²⁾ tugevdamiseks kahtlustatavate või süüdistatavate õigusi.
- (4) Kolm õigusakti on tänaseks juba vastu võetud: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/64/EL, ⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/13/EL ⁽⁴⁾ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/48/EL ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ ELT C 115, 4.5.2010, lk 1.

⁽²⁾ ELT C 295, 4.12.2009, lk 1.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/64/EL, 20. oktoober 2010, õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (ELT L 280, 26.10.2010, lk 1).

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/13/EL, 22. mai 2012, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT L 142, 1.6.2012, lk 1).

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/48/EL, 22. oktoober 2013, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (ELT L 294, 6.11.2013, lk 1).

- (5) Käesoleva soovitus viiteid kahtlustatavatele või süüdistatavatele, kellelt on võetud vabadus, tuleks käsitada viidetena ükskõik millise olukorra, kus kahtlustatavalt või süüdistatavalt on võetud kriminaalmenetluse käigus vabadus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkti c tähenduses, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus oma praktikas.

- (6) On oluline, et kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava isiku haavatavus tehakse viivitamata kindlaks ja et seda tunnustataks. Selleks peavad politseinikud ning õiguskaitse- või õigusasutuste töötajad tegema esialgse hindamise. Pädevatel asutustel peaks olema ka võimalus paluda hinnata haavatavuse astet, haavatava isiku vajadusi ja haavatava isiku suhtes võetud või kavandatud meetmete asjakohasust sõltumatul eksperdil.

- (7) Kahtlustatavatel ja süüdistatavatel või nende kaitsjatel peaks olema õigus kriminaalmenetluse käigus nende võimaliku haavatavuse kohta antud hinnang liikmesriigi õiguse kohaselt vaidlustada, eriti juhul, kui see takistaks või piiraks oluliselt nende põhiõiguste kasutamist. See õigus ei too liikmesriikidele kaasa kohustust näha ette spetsiaalne edasikaebemenetlus, eraldi mehhanism või menetlus kaebuste esitamiseks, mille raames saaks sellise hinnangu tegematajätmist või sellest keeldumist vaidlustada.

- (8) Mõiste „seaduslik esindaja” tähendab isikut, kes esindab haavatava isiku huve ja tegeleb teda puudutavate õigusküsimustega. Selleks on näiteks haavatava isiku eestkostja, kelle on määranud kohus.

- (9) Mõiste „asjakohane täiskasvanu” tähendab sugulast või isikut, kellel on haavatava isikuga sotsiaalne side ning kes hakkab tõenäoliselt suhtlema ametiasutustega ja võimaldab haavataval isikul kasutada tema menetlusõigusi.

- (10) Haavatavad isikud vajavad kriminaalmenetluse käigus asjakohast abi ja tuge. Seepärast tuleks kahtlustatava või süüdistatava haavatava isiku seaduslikku esindajat või asjakohast täiskasvanut teavitada võimalikult kiiresti haavatava isiku suhtes algatatud kriminaalmenetlusest, süüdistuse olemusest, menetlusõigustest ja olemasolevatest õiguskaitsevahenditest. Seaduslikku esindajat või asjakohast täiskasvanut tuleks teavitada võimalikult kiiresti haavatavalt isikult vabaduse võtmisest ja selle põhjustest, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus haavatava isiku parimate huvidega.
- (11) Isikud, kes on tunnistanud eriti haavatavateks, ei ole võimelised kriminaalmenetlust jälgima ega sellest aru saama. Selleks et kanda hoolt nende isikute õiglase kohtuliku arutamise seotud õiguste tagamise eest, ei tohiks neil olla võimalik loobuda oma õigusest kaitsjale.
- (12) Selleks et tagada isikupuutumatus haavatavale isikule, kellelt on võetud vabadus, peaks haavatavatel isikutel olema juurdepääs arstlikule kontrollile, mille käigus hinnatakse nende üldist seisundit ja nende suhtes võetud meetmete kokkusobivust selle seisundiga.
- (13) Haavatavad isikud ei suuda alati mõista nende politsei poolsete küsitlemiste sisu, kus nad osalised on. Selleks et vältida küsitlemise sisu vaidlustamist ja sellega küsitlemise tarbetut kordamist, tuleks need küsitlemised salvestada audiovisuaalselt.
- (14) Lähtudes iga juhtumi konkreetsetest asjaoludest, ei tohiks haavatavus takistada kahtlustataval või süüdistataval tutvumast oma menetlusõiguste kasutamise raames pädevate asutuste käsutuses olevatele asjaomast juhtumit käsitlevatele tõendusmaterjalidega, pidades silmas õigust tõhusatele õiguskaitsevahenditele.
- (15) Käesolevat soovitus kohaldatakse haavatavate isikute suhtes, kelle puhul kohaldatakse nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK⁽¹⁾ (Euroopa vahistamismääruse kohta) kohast üleandmiskorda. Vahistamismäärust täitva liikmesriigi pädevad asutused peaksid kohaldama käesolevas soovituses sätestatud spetsiaalseid menetlusõigusi Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluste suhtes.
- (16) Käesoleva soovituse viiteid asjakohastele meetmetele, mille eesmärk on tagada puudega inimestele tõhus juurdepääs õiguskaitsele, tuleks käsitada ÜRO 2006. aasta puuetega inimeste õiguste konventsioonis, eriti selle artiklis 13 kindlaks määratud eesmärkide valguses.
- (17) Tagamaks, et haavatavate isikutega kokku puutuvad ametiisikud oleksid teadlikud nende isikute erivajadustest, peaksid nad saama asjakohast koolitust.
- (18) Käesolevas soovitus austatakse põhiõigusi ning järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Käesoleva soovitusena püütakse eelkõige edendada õigust vabadusele, õigust õiglasele kohtulikule arutamisele ja õigust kaitsele.
- (19) Liikmesriigid peaksid teavitama komisjoni käesoleva soovituse järgimiseks võetud meetmetest (36 kuu jooksul) pärast soovituse teatavakste gemist. Selle teabe põhjal peaks komisjon jälgima ja hindama liikmesriikide võetud meetmeid,

SOOVITAB JÄRGMIST:

1. JAGU

REGULEERIMISESE JA REGULEERIMISALA

- Käesoleva soovitusena kutsutakse liikmesriike üles tugevdama kahtlustatavate või süüdistatavate haavatavate isikute ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluste kaasatud haavatavate isikute teatud menetlusõigusi kriminaalmenetluses.
- Haavatavate isikute spetsiaalseid menetlusõigusi tuleks kohaldada alates hetkest, mil neid isikuid hakatakse kahtlustama õigusrikkumise toimepanekus. Selliseid õigusi tuleks kohaldada menetluse lõpetamiseni.
- Haavatavate isikute puhul tuleks menetlusõigusi kasutada vastavalt nende parimatele huvidele, võttes arvesse nende võimet menetlusest aru saada ja selles tõhusalt osaleda.

2. JAGU

HAAVATAVATE ISIKUTE KINDLAKSTEGEMINE

- Haavatavad isikud tuleks viivitamata kindlaks teha ja neid tuleks sellistena tunnustada. Liikmesriigid peaksid tagama, et kõikidel pädevatel asutustel on võimalus kasutada arstliku kontrolli läbiviimiseks sõltumatut eksperti, et teha kindlaks haavatavad isikud ning määrata kindlaks nende haavatavuse aste ja erivajadused. Kõnealune ekspert võib esitada põhjendatud arvamuse haavatava isiku suhtes võetud või kavandatavate meetmete asjakohasuse kohta.

⁽¹⁾ Nõukogu raamotsus 2002/584/JSK, 13. juuni 2002, Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT L 190, 18.7.2002, lk 1).

3. JAGU

HAAVATAVATE ISIKUTE ÕIGUSED*Mittediskrimineerimine*

5. Haavatavaid isikuid ei tohiks käesolevas soovitusel nimetatud menetlusõiguste kasutamisel liikmesriigi õiguse alusel mingil moel diskrimineerida.
6. Haavatavatele isikutele antud menetlusõigustest tuleks kinni pidada kogu kriminaalmenetluse vältel, võttes arvesse nende isikute haavatavuse laadi ja astet.

Haavatavuse presumptsioon

7. Liikmesriigid peaksid ette nägema haavatavuse presumptsiooni eelkõige isikute puhul, kellel on tõsine psühholoogiline, intellektuaalne või füüsiline vaegus või meelepuue või vaimuhaigus või kognitiivne häire, mis ei lase neil menetlusest aru saada ja selles tõhusalt osaleda.

Õigus teabele

8. Puudega isikud peaksid saama taotluse korral oma menetlusõiguste kohta teavet neile mõistetavas vormis.
9. Haavatavaid isikuid ja vajaduse korral nende seaduslikku esindajat või asjakohast täiskasvanut tuleks teavitada käesolevas soovitusel nimetatud spetsiaalsetest menetlusõigustest, eriti nendest, mis on seotud õigusega teabele, õigusega arstiabile, õigusega kaitsjale, eraelu puutumatus austamisega ja vajaduse korral eelvangistusega seotud õigustega.
10. Seaduslik esindaja või asjakohane täiskasvanu, kelle on määranud haavatav isik või kelle on haavatavat isikut abistama määranud pädev asutus, peaks olema kohal politseijaoskonnas ja kohtuistungitel.

Õigus kaitsjale

11. Kui haavatav isik ei ole võimeline menetlusest aru saada ja seda jälgima, ei tohiks tal olla võimalik loobuda direktiivi 2013/48/EL kohasest õigusest kaitsjale.

Õigus arstiabile

12. Haavatavatel isikutel peaks olema juhul, kui neilt võetakse vabadus, kogu kriminaalmenetluse vältel juurdepääs järjepidevale ja korrapärasele arstiabile.

Küsitlemiste salvestamine

13. Haavatavate isikute küsitlemised kohtueelse juurdluse etapis tuleks salvestada audiovisuaalselt.

Vabaduse võtmine

14. Liikmesriigid peaksid astuma kõik sammud tagamaks, et haavatavate isikute puhul oleks vabaduse võtmine enne nende süüdimõistmist viimane abinõu, proportsionaalne ja kohandatud haavatavate isikute vajadustele. Tuleks võtta asjakohased meetmed kandmaks hoolt selle eest, et haavatavatel isikutel oleksid vabaduse võtmise ajal mõistlikud elamistingimused, võttes arvesse nende erivajadusi.

Eraelu puutumatus

15. Pädevad asutused peaksid võtma asjakohaseid meetmeid, et kaitsta kogu kriminaalmenetluse jooksul haavatavate isikute eraelu puutumatus, isikupuutumatus ja isikuandmeid, sealhulgas meditsiinilisi andmeid.

Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlus

16. Vahistamismäärust täitev liikmesriik peaks tagama, et haavataval isikul, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlust, on vahistamise korral käesolevas soovitusel nimetatud spetsiaalsed menetlusõigused.

Koolitus

17. Politseinikud ning õiguskaitse- ja õigusasutuste töötajad, kelle pädevusse kuuluvad haavatavate isikute suhtes kohaldatavad kriminaalmenetlused, peaksid saama erikoolitust.

4. JAGU

JÄRELEVALVE

18. Liikmesriigid peaksid teavitama komisjoni käesoleva soovitusel järgmiseks võetud meetmetest (36 kuu jooksul pärast soovitusel teatavakstegemist).

5. JAGU

LÕPPSÄTTED

19. Käesolev soovitus on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel, 27. november 2013

Komisjoni nimel
asepresident
 Viviane REDING